ORCID: 0009-0003-8737-6659
https://doi.org/10.58187/rim.137-138.05
CZU:94(478)''1949'':323.281

Elena Negru*

DISCURSUL URII ȘI PREGĂTIREA IDEOLOGICĂ A OPERAȚIUNII DE DEPORTARE DIN RSSM ÎN VARA ANULUI 1949**

HATE SPEECH AND THE IDEOLOGICAL PREPARATION OF THE DEPORTATION OPERATION FROM THE MSSR IN THE SUMMER OF 1949

Rezumat: Deportarea din RSSM în vara anului 1949 este unul dintre cele mai sinistre evenimente din istoria acestui spațiu, care nu numai că a marcat soarta multor familii de țărani basarabeni, dar a fost, de asemenea, un punct de cotitură în dezvoltarea proiectului de inginerie socială al cărui scop a fost formarea ,,omului nou". Studiul se concentrează pe analiza războiului autorităților comuniste împotriva locuitorilor satelor din Basarabia, începând cu primăvara anului 1944, mecanismele de luptă împotriva celor care rezistă politicii agricole sovietice. De asemenea, examinează cadrul ideologic care a servit drept bază pentru instigarea la ură pentru o parte a țărănimii sărace împotriva acelei părți a gospodăriilor țărănești, care nu au vrut să se colectivizeze. Un accent deosebit este pus pe analiza principalelor decizii politice care au dispus identificarea categoriilor de persoane care urmează să fie pedepsite, și, implicit a definit cursul represiunii și deportării în Siberia.

Cuvinte cheie: R.S.S.M., deportare, represiune, regim sovietic, ideologie comunistă.

Abstract: The deportation from the MSSR in the summer of 1949 is one of the most sinister events in the history of this space, which not only marked the fate of many families of Bessarabian peasants, but was, also, a turning point in the development of the social engineering project whose purpose was the formation of the ,,new man". The study focuses on the analysis of the war of the communist authorities against the inhabitants of the villages of Bessarabia, starting with the spring of 1944, the mechanisms of struggle against those who resist the Soviet agrarian policy. It also examines the ideological framework that served as the basis for instigating hatred for a part of the poor peasantry against that part of peasant households, which did not

* **Elena Negru**, doctor habilitat în istorie, cercetător științific coordonator la Institutul de Istorie al USM, https://ror.org/0475kvb92.

** Studiul a fost elaborat în cadrul proiectului: *Coordonatele modernizării social-economice, politice, administrative și culturale în Moldova, Basarabia, RASSM, RSSM și Republica Moldova în context regional și european (studii, documente, sinteze).* Codul: 010401.

want to collectivize. Particular emphasis is placed on the analysis of the main political decisions that have ordered the identification of the categories of persons to be punished, and implicitly defined the course of repression and deportation to Siberia.

Keywords: MSSR, deportation, repression, soviet regime, communist ideology.

Cel de-al doilea val de deportare al țăranilor basarabeni, din 5 spre 6 iulie 1949, având în vedere amploarea terorii și numărul mare de victime pe care le-a provocat, pe lângă foametea din 1946-1947, este unul dintre cele mai dramatice evenimente din istoria contemporană a teritoriului dintre Prut și Nistru. Incadrându-se în logica terorii staliniste, această operațiune a constituit un mijloc de constrângere în masă a țăranilor refractari la politica de etatizare a mijloacelor de producție și de comunizare a gospodăriilor țărănești. Mai mult, așa cum atestă documentele de arhivă, în contextul procesului lent de colectivizare, de creștere a rezistenței țăranilor față de această politică din anii 1947-1948, autoritățile bolșevice decid să declanșeze „marele șoc" prin aplicarea represiunii ca mijloc de soluționare a colectivizării. Această măsură, pe lângă scopul de lichidare a țărănimii urmărea inducerea fricii și „disciplinarea" celor care ezitau să se înscrie în colhoz, și în ultimă instanță să contribuie la reeducarea ideologică și formarea „omului nou" cu o conștiință marxist-leninistă.

În cele ce urmează, vom încerca să schițăm o privire de ansamblu asupra modului în care a avut loc acest război împotriva locuitorilor satelor basarabene, rolul dispozitivului de ură, a stratagemelor folosite pentru a atrage țăranii de partea regimului sovietic până la operațiunea de deportare efectivă, precum și cadrul ideologic pentru reprimarea unor mari categorii de populație clasificate ca „dușmani" sau „elemente antisovietice" din anii 1948-1949.

Ura este un motor mult mai turat și mai eficient al regimurilor totalitare decât bucuria, iubirea, buna înțelegere, atunci când pune stăpânire pe mase. Fără antrenarea, picătură cu picătură a urii, această formă a sentimentului, definită drept „focul negru" sau „clocotul sumbru al spiritului uman", comunismul, cu întregul său cortegiu de crime, nu ar fi fost posibil[1]. Este cunoscut că odată cu reinstalarea autorităților sovietice în Basarabia, acest sentiment al urii a fost amplificat, contaminând o bună parte din populație. Pornind de la teza lui Stalin despre „popoarele exemplare" și „popoarele rele", locuitorii teritoriului dintre Prut și Nistru trebuiau aspru pedepsiți pentru comportamentul „lipsit de curaj" din anii 1941-1944. Diverse categorii sociale care, „„se aflau în afara istoriei", cu alte cuvinte nu acceptau comunismul și, în plus, manifestau sentimente de simpatie față de vechiul regim din România interbelică, trebuiau identificate și distruse. Autoritățile sovietice, prin propagandă, au difuzat narațiuni conform cărora răul cel mai mare venea de la așa-zișii „dușmani ai puterii sovietice", reprezentați de „culaci", „naționaliștii burghezi", „colaboraționiști" etc. „Poporul moldovenesc",

[1] Gabriel Liiceanu, *Despre ură,* Humanitas, București, 2007, f. 27.

după cum se inocula prin propagandă, va avea un trai fericit doar atunci când vor fi demascate și distruse toate acele categorii care „împiedică mersul înainte", astfel încât această linie politică era în deplin acord cu ideologia marxistă, care introduce ura „într-o ecuație a fericirii"[2].

Trebuie remarcat faptul că ura a fost semnul distinctiv al tuturor discursurilor și deciziilor luate încă din primăvara anului 1944, iar lupta împotriva „dușmanilor", reprezentată de „culaci" și prin extensie de „naționaliști", a fost axa centrală a lucrului politico-ideologic în RSSM, mai ales în raioanele din dreapta Nistrului. Autoritățile au vehiculat în mod constant ideea intensificării luptei de clasă și a necesității de a angaja în luptă o parte din țărani împotriva celor care se opuneau politicii regimului sovietic la sat. Importanța acordată țăranilor săraci, ca aliați ai noii puteri în transmiterea mesajelor propagandistice, a fost subliniată la plenara a III-a a CC al PC(b)M din 25-27 iulie 1944. În contextul dezbaterilor referitoare la urgența înființării „organelor dictaturii proletariatului la sate", F. Brovko, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, atrăgea atenția asupra necesității organizăriii activului sătesc din persoanele cele mai devotate puterii sovietice, care trebuiau să devină mijloace esențiale în comunizarea mediului rural[3]. Stratagema lui Stalin și a conducerii sovietice de la începutul anului 1945 de a-i împroprietări pe țăranii săraci din Basarabia a fost abil orchestrată pentru a-i atrage de partea regimului sovietic. Incitarea țăranilor săraci împotriva altor țărani a rămas o prioritate în anii următori, mai ales în ajunul și în timpul deportării de la 5 la 6 iulie 1949, și până la sfârșitul colectivizării. Autoritățile sovietice vor folosi această categorie de țărani în calitate de agenți ai sovietizării celeilalte părți a sătenilor, oferindu-le funcții în cadrul administrației locale, ca secretari ai sovietelor sătești, ca membri ai diferitor comisii, cum ar fi responsabili pentru colectarea cotelor obligatorii sau pentru munca în rândul femeilor. Manipulată de propagandiști cu ideile despre „binefacerile" și „avantajele" puterii sovietice, dar și coruptă prin oferirea diverselor facilități, o parte a țăranilor săraci și alte categorii de populație de la sate se vor angaja cu toată determinarea în campaniile de identificare și reprimare a „culacilor" și „naționaliștilor" printre semenii lor.

Campania de distrugere a culacilor și „naționalismului moldo-român" a primit un impuls considerabil odată cu adoptarea hotărârii CC al PC(b) din toată Uniunea, din 28 februarie 1945, „Despre starea și măsurile de îmbunătățire a muncii politice în rândul populației din RSSM". Documentul a relevat „lacune și erori" în organizarea activității politice în RSSM și a stabilit măsuri concrete pentru depistarea și reprimarea celor care „împiedicau mersul înainte".

Plenara a V-a a CC al PC(b)M din 20-23 mai 1945 a discutat această hotărâre, considerată de liderii PC(b)M drept „program de luptă în activitatea de con-

[2] *Ibidem*, f. 67.

[3] Agenția Națională a Arhivelor Direcția Arhiva Organizațiilor Social Politice a Republicii Moldova (în continuare: ANA DAOSP), fond 51, inv, 2, dosar 2, fila 84.

solidare a influenței politice în sat, în educația ideologică a oamenilor muncii, în demascarea purtătorilor ideologiei dușmănoase antisovietice a naționaliștilor moldo-români ca dușmani de moarte ai poporului moldovenesc”[4]. N. Salogor, prim secretar al CC al PC(b)M a evidențiat în raportul său „Cu privire la starea și măsurile de îmbunătățire a muncii politice în rândurile populației RSSM” principalele categorii care erau circumscrise noțiunii de „naționaliști moldo-români“, menționând „culacii, funcționarii români rămași în Basarabia și alte elemente capitaliste, reprezentanții intelectualității burgheze și mic burgheze ostili puterii sovietice“. În acest context, el a subliniat: „Trebuie să luptăm cu hotărâre împotriva complacerii și orbirii care există printre comuniști. Trebuie să luptăm fără milă cu naționaliștii moldo-români, cu culăcimea contrarevoluționară și diferiți acoliți, cu partidele și organizațiile politice existente aici, cu toate elementele antisovietice care desfășoară activități subversive împotriva măsurilor puterii sovietice”[5].

Ca urmare, CC al PC(b)M a ordonat autorităților de partid orășenești și județene să convoace reuniuni separate ale țăranilor necolectivizați, colhoznicilor, femeilor țărance, tineretului și inteligenției de la sate – învățători, medici, agronomi, lucrători ai instituțiilor economice, de iluminare culturală, comerciale, în cadrul cărora să se discute problemele construcției economice și culturale. În conformitate cu planul stabilit de CC al PC(b)M, propagandiștii au prezentat în fața populației satelor și orașelor referate cu următoarele titluri: *Ce a dat puterea sovietică țăranilor din Moldova? Politica de jaf a ocupanților româno-fasciști, Crimele odioase și distrugerile ocupanților pe teritoriul temporar ocupat al Moldovei, Imperialiștii români și acoliții lor moldo-români burghezo-naționaliști – dușmanii de moarte ai poporului moldovenesc*. Tematica aleasă indică clar ceea ce au vrut să realizeze autoritățile sovietice prin efectuarea acestor acțiuni. Stepan Țaranov, secretarul pentru agitație și propagandă, într-o notă, din 22 decembrie 1945, adresată conducerii de partid de la Moscova, relata despre modul „exemplar” de desfășurare a „congreselor” din satele RSSM, în care țăranii săraci au primit pământ în cursul anului 1945. Astfel, el menționa că țăranii săraci au fost foarte activi în cadrul acestor acțiuni și în cuvântările lor au demonstrat „maturitate politică”, „exprimând iubire necondiționată față de patria sovietică și personal față de tov. Stalin” și „manifestând ura față de ocupanții germano-români”[6]. În conformitate cu acțiunile de propagandă anunțate de plenara în cauză, această categorie de țărani a fost activate pentru a face agitație pentru colhozuri, precum și pentru a-i identifica și denunța pe „culaci”.

În anul 1946 au fost inițiate acțiuni în vederea identificării „dușmanilor de clasă”. Autoritățile sovietice considerau că sovietele sătești erau populate cu„naționaliști”, „chiaburi”, care trebuiau înlăturați de la conducere și înlocuiți

[4] ANA DAOSP, fond 51, inv. 3, dosar 7, f. 1.
[5] *Ibidem*, f. 13.
[6] ANA DAOSP, fond 51, inv. 3, dosar 317, f. 16.

cu „fii și fiice devotate patriei sovietice". Secretarului CC al PC(b)M pentru cadre, I. Zîkov, informa într-un raport din 20 august 1946, că organele de partid și sovietice „au făcut un lucru imens pentru epurarea sovietelor sătești de elementele străine de clasă, fortificându-le cu cadrele cele mai devotate puterii sovietice din rândul țăranilor"[7]. Din același raport aflăm că numai pe parcursul a opt luni ale anului 1946 au fost scoși din funcții 64 de președinți și 44 de secretari ai sovietelor sătești din RSSM[8].

N. Koval, prim-secretarul CC al PC(b)M, atenționa la plenara a VI-a de partid, din 11-13 noiembrie 1946, că sarcina autorităților județene și raionale era de a atrage în activitatea sovietelor sătești „a celor mai devotați oameni ai Patriei sovietice, în primul rând, țăranii săraci, care au primit pământ în timpul puterii sovietice". În același timp, narațiunea despre înăsprirea luptei de clasă în sate a fost larg răspândită, servind drept pretext pentru identificarea, demascarea și includerea în listele negre a așa-numitelor „elemente ostile" care urmau să fie supuse represiunii. În altă ordine de idei, propagandiștii sovietici considerau că în satele din Basarabia exista „un teren extrem de favorabil pentru agitația antisovietică" din cauza faptului că în multe localități au rămas rudele sau apropiații celor refugiați în România, considerate „adevărate focare de diverse zvonuri antisovietice"[9]. De aceea, a fost lansată o campanie de înregistrare și contabilizare a tuturor persoanelor reprimate de autoritățile române, de îndoctrinare a lor în mod regulat, dar și de monitorizare a familiilor ai căror membri s-au refugiat în România.

Datorită acestor strategii, autoritățile sovietice au reușit rapid să atragă tot mai mulți oameni de partea lor, în primul rând pe cei nemulțumiți de regimul românesc pentru că au fost dezavantajați în anumite privințe, apoi țăranii fără pământ și elementele sărace. Propaganda sovietică a răspândit și a plantat idei bazate pe opoziția între cele două regimuri, românesc și sovietic, în care primul este descris ca oribil, sângeros, detestabil, iar a doilea – uman, generos și fratern. În același timp, a fost pus la punct un sistem de urmărire și supraveghere a tuturor celor nemulțumiți de noul regim, încurajând denunțurile și minciuna.

În toamna anului 1948, în contextul dezvoltării nesatisfăcătoare a ritmurilor colectivizării în RSSM, Biroul Organizatoric al CC al PC(b) din toată Uniunea decide convocarea, la 20 septembrie, a unei ședințe cu participarea lui V. Ivanov, președintele Biroului CC al PC(b) din toată Uniunea pentru RSS Moldovenească, care a prezentat un raport privind situația economică, ideologico-politică și culturală a acestei entități. În timpul dezbaterilor, autoritățile din RSSM au fost criticate sever pentru modul greșit de implementare a liniei politice sovietice în aceste domenii. La 4 octombrie 1948 CC al PC(b) din toată Uniunea a adoptat hotărârea „Despre raportul Biroului CC al PC(b) din toată Uniunea pentru RSS

[7] ANA DAOSP, fond 51, inv4, dosar 79, fila 12.
[8] *Ibidem*
[9] *Ibidem,* inv. 2, dosar 49, f. 4.

Moldovenească", care a devoalat „cu sinceritate bolşevică" cauzele „lacunelor şi greşelilor serioase" ale organizaţiei republicane de partid în domeniul construcţiei economice şi culturale, în mod deosebit, în ceea ce ţine de „construcţia colhoznică"[10]. Prin această hotărâre, autorităţile din RSSM erau somate să se angajeze cu toată determinarea în efectuarea cât mai rapidă a transformărilor socialiste din agricultură.

În acest context, instituţiile de represiune sovietice îşi intensifică eforturile de reperare şi anihilare a „acţiunilor duşmănoase", mai ales printre locuitorii satelor din RSSM. Pe 12 octombrie 1948, F. Tutuşkin, ministrul afacerilor interne al RSSM, expedia ministrului de interne al URSS, S. Kruglov, o notă în care, după o descriere a cazurilor de creştere a manifestărilor „antisovietice" a „chiaburimii" pe parcursul „ultimilor doi ani şi jumătate", cerea aprobarea unei decizii privind deportarea acestei categorii sociale din RSSM. Potrivit ministrului de interne al RSSM, eradicarea „activităţii antisovietice subversive a culacilor" constituia o acţiune de importanţă majoră de care depindea îndeplinirea „cu succes a planului economic de transformare socialistă a agriculturii RSS Moldoveneşti". Conform estimărilor sale, în RSSM se numărau, în total, circa 15 mii de gospodării culăceşti, dar, având în vedere că organizarea unei acţiuni de deportare de asemenea anvergură nu era uşor de realizat, propunea deportarea în regiunile îndepărtate ale URSS a celei mai „duşmănoase şi mai puternice din punct de vedere economic părţi a culăcimii", care constituia, conform estimărilor sale, circa 5 mii de persoane [11].

În perioada 2-4 noiembrie 1948 a avut loc plenara a XVII-a a CC al PC(b)M, care a discutat susnumita hotărâre, adoptată la Moscova pe 28 octombrie 1948, stabilind principalele obiective ale organizaţiei de partid din RSSM în accelerarea „construcţiei colhoznice". În cuvântările lor, atât N. Koval, prim-secretarul PC(b)M, cât şi V. Ivanov, preşedintele Biroului CC al PC(b) din toată Uniunea pentru RSSM, au subliniat importanţa acestui document, care dădea un nou impuls acţiunii de colectivizare şi, prin extensie, luptei împotriva „culacilor" şi elementelor „burghezo-naţionaliste". Împuternicitul Moscovei în RSSM a arătat că până în octombrie 1948 nicio hotărâre a CC al PC(b)M nu conţinea clar teza precum că reconstrucţia vieţii sociale este însoţită de înăsprirea luptei de clasă, că organizarea colhozurilor trebuie făcută pe principiul de clasă pentru a nu admite culacii ca membri. În plus, a subliniat că mai multe organizaţii de partid raionale au încălcat indicaţia lui Stalin privind atitudinea faţă de culaci. Astfel, potrivit lui Ivanov, „în loc să educe sărăcimea satelor în spiritul intransigenţei faţă de culaci, ca faţă de duşmanii de moarte ai construcţiei colhoznice", mulţi conducători de partid şi de soviete „i-au protejat şi i-au admis în colhoz"[12]. Conform

[10] ANA DAOSP, fond 51, inv. 7, dosar 19, fila 15.
[11] Pasat, Valeriu. *Calvarul. Documentarul deportărilor de pe teritoriul RSS Moldoveneşti.1940-1950.* Moscova: ROSSPEN, 2006, pp. 226-227.
[12] ANA DAOSP, fond 51, inv, 7, dosat dosar 22, f. 10.

demnitarului sovietic, „dărâmarea vechiului sistem economic la sat și modificarea psihologiei și conștiinței maselor" nu puteau fi realizate atât de ușor, făcând apel la organizația de partid și la populație să „lupte hotărât împotriva activității dușmănoase a elementelor culăcești-naționaliste"[13]. Făcând trimitere la învățătura marxist-leninistă potrivit căreia „nicio clasă exploatatoare nu coboară benevol de pe scena istoriei", Ivanov chema activul de partid să lanseze lupta „decisivă" împotriva „dușmanilor" colectivizării prin stimularea urii țăranilor săraci și mijlocași față de „chiaburi".

Secretarul CC al PC(b)M, N. Koval, a enunțat sarcinile care erau puse în fața activului de partid, cum ar fi reorganizarea lucrului politic, accelerarea îndoctrinării tuturor categoriilor de populație îndeosebi la sat și a educației intelectualității, tineretului și copiilor în spiritul patriotismului sovietic, dar și intensificarea ofensivei împotriva elementelor „culăcești și naționaliste". La sfârșitul raportului, el a formulat următorul „decalog": „În fața noastră stă sarcina ca în cel mai scurt timp posibil să eliminăm înapoierea economică și culturală a republicii. Nu putem să nu amintim semnificația istorică profundă din spatele acestei sarcini și marea responsabilitate a organizației de partid pentru implementarea ei. Această sarcină trebuie rezolvată pe baza unei reorganizări radicale a vechii structuri economice a peisajului rural, a unei reproiectări a psihologiei și conștiinței maselor muncitoare. Am primit, prin hotărârea CC al PC(b) din întreaga Uniune, din 4 octombrie 1948, unul dintre cele mai importante mijloace și arme pentru stimularea întregii activități economice și politice de partid. Suntem obligați să o aducem la cunoștința fiecărui comunist și pe baza ei să mobilizăm straturile largi ale colhoznicilor, intelectualității, pentru a realiza o nouă creștere a activismului politic și de muncă a maselor truditoare"[14].

V. Efremov, unul din adjuncții împuternicitului CC al PC(b) din toată Uniunea pentru RSSM, a fost și mai direct, subliniind: „Hotărârea CC al PC(b) din toată Uniunea cu privire la raportul Biroului (CC al PC(b) din toată Uniunea pentru RSS Moldovenească – n.n.) trebuie să fie percepută de către întreaga organizație de partid drept o avertizare serioasă despre necesitatea îmbunătățirii radicale a întregii noastre munci economice, politice și culturale. Hotărârea din 4 octombrie 1948 trebuie să devină programul muncii noastre și pentru realizarea ei este necesară mobilizarea întregii organizații de partid, fiecărui comunist"[15].

Hotărârea adoptată la plenară cerea organelor de partid „să epureze imediat colhozurile de chiaburi" și să mobilizeze activul sătesc în „lupta împotriva elementelor culăcești naționaliste"[16]. Astfel, plenara în cauză, prin prevederile sale, redimensiona ura în baza principiului de clasă, divizând și mai mult populația rurală conform dihotomiei „buni" și „răi", „fii devotați" și „dușmani" ai puterii

[13] *Ibidem*, dosar 19, fila 36.
[14] *Ibidem*, inv. 5, dosar 22, f. 83.
[15] *Ibidem*, f. 147.
[16] ANA DAOSP, fond 51, inv.7, dosar 22, f. 273.

sovietice. Din acest punct de vedere, putem considera că sfârșitul anului 1948 a fost începutul apogeului discursului instigator la ură și al acțiunilor de anihilare a locuitorilor mediului rural din RSSM, etichetați drept „culaci". Aceşti „culaci", în ochii autorităților sovietice combină caracteristicile dușmanilor poporului ca „elemente sociale străine" și „antisovietici".

Nu încape nicio îndoială că încadrarea unor grupuri de oameni în categoria „culacilor" sau „chiaburilor" a fost o fărădelege a autorităților sovietice. De obicei, ideologia bolșevică utiliza aceşti termeni cu referire la țăranii înstăriți, care erau asimilați cu „dușmanii poporului" sau cu „exploatatorii". În RSSM, termenul de „culac" avea și o altă conotație suplimentară față de cele cunoscute, desemnându-i pe toți cei care erau atașați de tradițiile și valorilor tradiționale și, de obicei, etichetați drept „naționaliști".

Congresul II al PC (b)M, din 5-8 februarie 1949, constituie un nou episod în amplificarea discursului de ură și pregătirea implicită pentru operațiunea ideologică și politică de deportare din 5-6 iulie. Prim-secretarul PC(b)M, N. Koval, a subliniat că „faptele activităților ostile nu primesc întotdeauna evaluarea politică adecvată și sunt tratate ca fenomene obișnuite, iar vinovații nu sunt trași la răspundere ca elemente dușmănoase de clasă". În același context, el a remarcat că „politica de limitare a gospodăriilor culăceşti, impozitarea financiară și rechizițiile de produse agricole nu sunt întotdeauna utilizate în mod corespunzător pentru a presa culacii, normele actuale de impozitare a gospodăriilor culăceşti în baza rentabilității sunt subestimate". În acest sens, Koval a propus revizuirea normelor existente de impozitare pentru a le majora. El a explicat, de asemenea, linia strategică a luptei împotriva țăranilor care erau reticenți față de colectivizare și a chemat activiștii de partid să inițieze „bătălia decisivă și necruțătoare". „Trebuie să ne angajăm cu o și mai mare determinare în lupta nemiloasă împotriva elementelor culăceşti și naționaliste. Cu cât mai hotărâtă va fi această luptă cu atât mai reușită și rapidă va fi construcția colhoznică. Sarcina organizației de partid este de a stimula sărăcimea, de a mobiliza țăranii mijlocași în jurul acesteia din urmă și de a rupe rezistența culăcimii și a altor elemente dușmănoase"[17]. Un rol important în această strategie erau atribuite acțiunilor de propagandă și agitație prin intermediul cărora țăranii săraci și mijlocaşi trebuiau educați în spiritul intransigenței față de „culaci și naționaliști", a devotamentului față de „patria sovietică", patriotismului și mândriei „naționale sovietice"[18].

La începutul anului 1949 mașinăria ideologică și propagandistică sovietică lucra la turații maxime, astfel că după congresul II al PC(b)M, la Moscova, pe 9 aprilie, CC al PC(b) din toată Uniunea a adoptat hotărârea „Cu privire la rezultatele verificărilor solicitărilor venite la CC al PC(b) din toată Uniunea din RSS Moldovenească", subliniind din nou – deficiențele și erorile în construcția col-

[17] ANA DAOSP, fond 51, inv. 8, dosar 3, f. 38.
[18] *Ibidem,* f. 87.

hoznică și național-culturală ale conducerii de partid din RSSM. În consecință, la 5 mai 1949, Biroul CC al PC(b)M a adoptat, la rândul său, o hotărâre în care se menționa că organizația de partid din RSSM a dat dovadă de lentoare în demascarea și lichidarea acțiunilor elementelor dușmănoase în colhozuri, soviete sătești, nereacționând în mod adecvat la semnale sosite în adresa sa. De aceea, Biroul CC al PC(b)M îi soma pe conducătorii de partid și din soviete din raioane și orașe să „crească vigilența politică" și să oprească cât mai rapid „activitatea dușmănoasă a elementelor culăcești și naționaliste"[19].

În paralel cu aceste decizii, Ministerul Securității de Stat din RSSM întreprinde acțiuni de identificare a persoanelor care se încadrau în categoria „chiaburilor", astfel că la începutul lunii decembrie 1948 listele erau pregătite. Ele cuprindeau, în total, 33.649 de personae, dintre care 9.259 capi de familii și 24.381 membri ai familiilor lor[20]. Pe parcursul lunilor ianuarie-februarie 1949 aceste liste au fost extinse, astfel încât alături de „chiaburi" în ele se vor regăsi și „alte elemente ostile". La 17 februarie 1949 listele respective cuprindeau, în total, 40.854 de persoane. Între acestea se numărau: 27.025 chiaburi, 26 foști moșieri, 3.071 foști comercianți 6.088 colaboraționiști cu ocupanți germani, 576 membri ai agenturii demascate, 527 membri ai unor formațiuni antisovietice din timpul ocupației germane, 2.881 conducători și membri ai unor partide politice, 123 evadați din exil, 49 foști lucrători ai instituțiilor române, 44 foști albgardiști, 444 conducători și propăvăduitori ai unor secte ilegale[21].

În acest context, la 17 martie 1949, V. Ivanov, președintele Biroului CC al PC (b) U pentru RSSM, N. Koval, prim-secretarul CC al PC(b)M, M. Radul, președintele Consiliului de Miniștri al RSSM, adresau o cerere lui Stalin în care solicitau aprobarea permisiunii de a deporta din RSSM un număr total de 39.010 persoane (10.724 capi de familie și 28.367 membri ai familiilor acestora) din rândul „chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți, colaboraționiștilor cu ocupanții români și a activiștilor unor partide profasciste". Deportarea era considerată un mijloc de eradicare a „elementelor chiaburești naționaliste care dăunează construcției colhoznice". Aceste elemente sociale erau acuzate „de activitate subversivă sub forma unei intense propagande antisovietice împotriva colectivizării, de acte teroriste și răfuieli cu activul de partid și sovietic, de incendiere a fermelor colhoznice, de deteriorare a mașinilor agricole, de sustragere a bunurilor colhoznice, de sabotare a predării cotelor obligatorii la stat". Mai mult, autorii scrisorii arătau că „elementele chiaburești naționaliste au fost tot timpul sprijinul regimurilor românești reacționare de pe teritoriul Basarabiei", iar odată cu demararea politicii de colectivizare această categorie socială devine principala exponentă „a politicii antisovietice la sate". De aceea, acțiunea de deportare era privită înainte de toate ca un mijloc de răzbunare împotriva tuturor celor care în anii

[19] *Ibidem,* dosar 32, f. 5.
[20] Pasat, Valeriu. *Calvarul. Documentarul* … , p. 230.
[21] *Ibidem*, p. 238

celui de-Al Doilea Război Mondial s-au aflat „în sprijinul regimului de ocupație", contribuind la „organizarea represaliilor împotriva partizanilor" și a „patrioților sovietici". Încheind, cei trei semnatari ai scrisorii îi solicitau lui Stalin, în numele Biroului CC al PC (b)U pentru RSSM, CC al PC (b)M, Consiliului de Miniștri al RSSM, să „sprijine rugămintea" privind deportarea „elementelor chiaburești naționaliste", propunând în calitate de locuri de destinație pentru deportați regiunile Djambul și Aktiubinsk (RSS Kazahă), regiunile Tomsk și Sverdlov (RSFSR). De asemenea, „rugau" ca „avutul gospodăriilor chiaburești" să fie confiscat spre a fi transmis în folosință colhozurilor; casele să fie naționalizate și transmise în folosința sovietelor sătești, iar bunurile materiale (mobilă, obiecte de uz casnic) să fie vândute prin intermediul organelor financiare.

La 6 aprilie 1949 Biroul CC al PC(b)U a aprobat hotărârea cu nr. 1290-467 a Consiliului de Miniștri al URSS „Cu privire la deportarea de pe teritoriul RSS Moldovenești a chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți, complicilor ocupanților germani, persoanelor care au colaborat cu organele de poliție germane și românești, a membrilor partidelor și organizațiilor profasciste, a gardiștilor albi, a membrilor sectelor ilegale, cat și familiilor tuturor categoriilor enumerate mai sus". Această hotărâre a Consiliului de Miniștri al URSS este considerat principalul document care a marcat destinul tragic al zecilor de mii de basarabeni supuși represiunilor.

Sus numita hotărâre, în cele 11 puncte ale sale fixa o serie de prevederi referitoare la numărul total al celor ce urmau a fi deportați; destinația, escortarea, transportarea și paza, confiscarea bunurilor etc. Hotărârea viza 11.280 de familii, totalizând 40.850 de persoane, ceea ce coincidea aproape în întregime cu numărul din listele alcătuite de către Ministerul Securității de Stat din RSSM la mijlocul lunii februarie 1949. Conform punctului 2, persoanele incluse în aceste liste erau condamnate la deportare „fără drept de întoarcere", adică la deportarea pe veci, în regiunile Kazahstanul de Sud, Djambul și Aktiubinsk din RSS Kazahă, în ținutul Altai, regiunile Kurgan, Tiumen și Tomsk ale RSFSR. În cazul evadării din aceste locuri de deportare, persoanele respective erau pasibile de răspundere penală, asupra lor extinzându-se acțiunea decretului Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, din 26 noiembrie 1948, „Cu privire la răspunderea penală pentru evadare din locurile de așezare obligatorii și permanente ale persoanelor deportate în regiunile îndepărtate ale URSS în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei"[22].

Responsabilitatea pentru efectuarea operațiunii de deportare, care potrivit punctului 3 urma să se deruleze în luna iunie 1949, era pusă pe seama Ministerului Securității de Stat al URSS, condus de V. Abakumov. Deportarea „chiaburilor, foșilor moșieri și marilor comercianți, precum și a membrilor familiilor lor" urma să se efectueze în conformitate cu listele aprobate de Consiliul de Miniștri

[22] Valeriu Pasat, op. cit., p. 239.

al RSSM, iar a celorlalte categorii de persoane („complicilor ocupanţilor germani, persoanelor care au colaborat cu organele de poliţie germane şi româneşti, membrilor partidelor şi orgnaizaţiilor profasciste, gardiştilor albi" – n.n.) şi a membrilor familiilor lor – conform hotărârii Consfătuirii speciale de pe lângă Ministerului Securităţii de Stat al URSS. Hotărârea stabilea cantitatea de bunuri pe care deportaţii aveau voie să le ia cu ei (lucruri personale de valoare, haine, veselă, inventar agricol mărunt, meşteşugăresc, obiecte de uz casnic, alimente). Acestea nu trebuiau să depăşească greutatea de 1.500 kg. Viile, livezile, vitele, casele etc. urmau a fi confiscate. Obiectele din casă trebuiau transmise organelor financiare pentru a fi comercializate[23].

Aşadar, observăm că acţiunea de deportare a făcut parte dintr-un plan mai amplu de lichidare a elementului rural dominant în Basarabia, ce urmărea distrugerea coeziunii sociale, răsturnarea sistemului de valorilor economice şi culturale tradiţionale şi impunerea unui mod de viaţă străin, bazat pe munca în comun, ceea ce cultiva lenea, minciuna şi calomnia. Ura faţă de elementele „culăceşti şi naţionaliste" a fost promovată în mod constant, începând cu 1944, iar în 1948 au fost adoptate măsuri speciale anti-culăceşti, care prevăd constrângerea economică prin impunerea unor rate de impozitare majorate asupra gospodăriilor ţărăneşti mai puternice şi prin incitarea la ură a ţăranilor săraci şi cu pământ puţin. Astfel, campania de lichidare a aşa–zişilor „culaci şi elemente ostile" atinge apogeul în vara anului 1949, odată cu declanşarea pe scară largă a operaţiunii de deportare.

[23] Ion Şişcanu, *Desţărănirea bolşevică în Basarabia,* Ed. Adrian, Chişinău, 1994, p. 90.